

LBRIS

We know

books

Coordonator Corint Istorie

ION M. IONIȚĂ

SLAVOMIR RAWICZ

Întoarcerea acasă

POVEȘTEA ADEVĂRATĂ
A UNUI DRUM ANEVOIOS SPRE LIBERTATE

Ediția a II-a

Traducere de Veronica Halinschi și Lia Decei
Cuvânt-înainte de Stejărel Olaru

CORINT
ISTORIE
—2024—

SLAVOMIR RAWICZ (1915-2004) s-a născut la Pinsk, în Polonia. În anul 1939, la izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial, era ofițer de cavalerie. Arestat de poliția secretă sovietică, a fost condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică și trimis în Siberia. Cartea *Întoarcerea acasă* este povestea evadării sale împreună cu alți șase deținuți curajoși și a lungului lor drum spre libertate. După război, Slavomir Rawicz s-a stabilit în Marea Britanie. Din 1975, a început să țină o serie de conferințe; a corespondat, de asemenea, cu oameni din întreaga lume, impresionați de povestea sa.

Redactare: Lia Decei

Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu

Coperta: Andreea Apostol

Ilustrația copertei: cadru din filmul *The Way Back*, 2010, © Siberian Productions. All rights reserved.

Slavomir Rawicz, *The Long Walk*

Copyright: © Slavomir Rawicz, 1956

Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română aparțin
CORINT ISTORIE, un imprint al CORINT BOOKS,
str. Mihai Eminescu, nr. 54 A, București.

www.edituracorint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RAWICZ, SLAVOMIR

Întoarcerea acasă : povestea adevărată a unui drum anevoios spre libertate / Slavomir Rawicz ; trad. din lb. engleză de Veronica Halinschi și Lia Decei ; pref. de Stejărel Olaru. - Ed. a 2-a. - București : Corint Istorie, 2024
ISBN 978-606-088-481-1

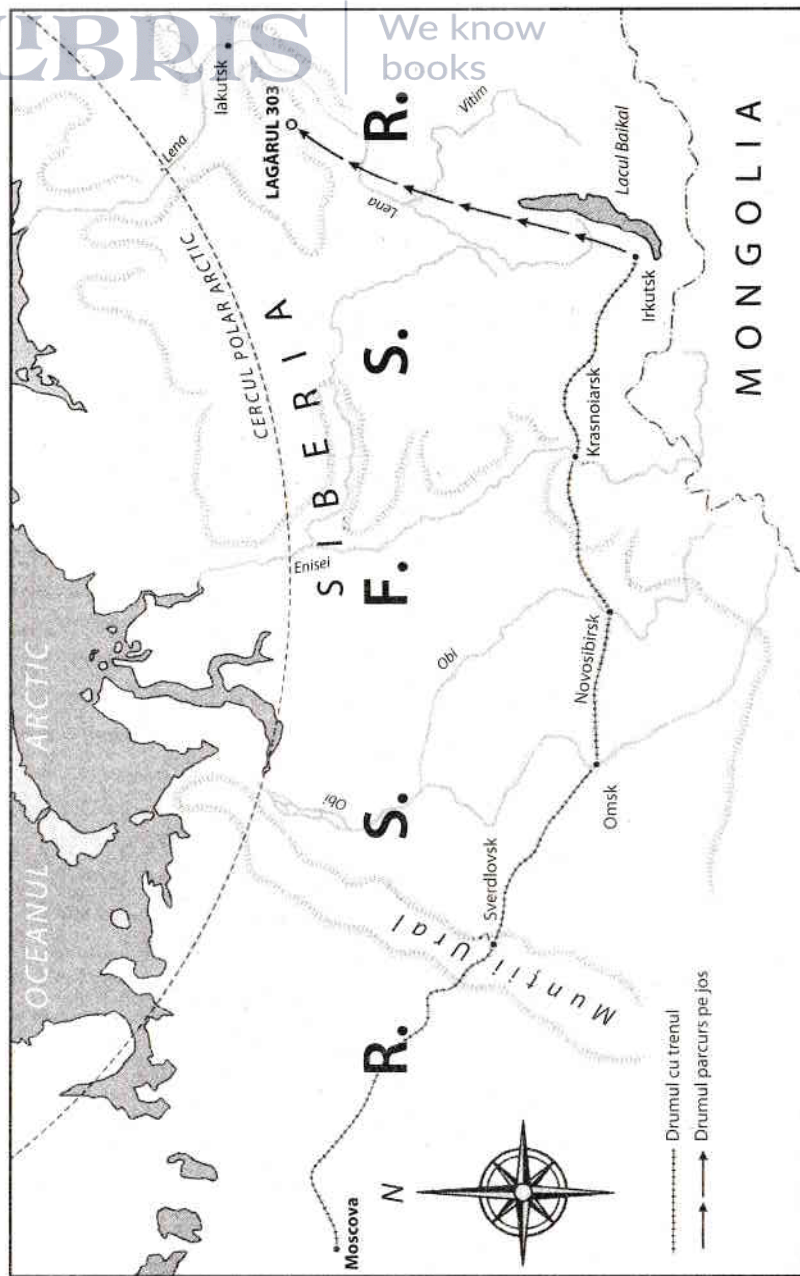
I. Halinschi, Veronica (trad.)

II. Decei, Lia (trad.)

III. Olaru, Stejărel (pref.)

Cuprins

<i>Prefață</i> de Stejărel Olaru	7
1. Harkov și Lubianka	11
2. Procesul și sentința	23
3. De la închisoare într-un tren de marfă	35
4. 5 000 de kilometri cu trenul	50
5. Deținuți în lanțuri	60
6. Sfârșitul călătoriei	71
7. În Lagărul 303	80
8. Soția comandantului	93
9. Planuri de evadare	105
10. Șapte oameni traversează fluviul Lena	118
11. Lacul Baikal și fugara	130
12. Kristina ni se alătură	141
13. Dincolo de Transsiberian	152
14. Opt oameni pătrund în Mongolia	165
15. Printre mongolii prietenoși	178
16. Deșertul Gobi: foame, sete chinuitoare și moarte	189
17. Carne de șarpe și mîl	203
18. La capătul Deșertului Gobi	216
19. Șase oameni pătrund în Tibet	228
20. Cinci oameni trec pe lângă Lhasa	241
21. La poalele Munților Himalaya	254
22. Yeti, omul zăpezilor	266
23. Patru oameni ajung în India	278

1

Harkov și Lubianka

Era aproximativ ora nouă, într-o zi rece de noiembrie, când am auzit cheia răsucindu-se în broasca de la ușa celei mele din închisoarea Lubianka, iar doi gardieni lați în spate au dat buzna înăuntru. Până atunci mă plimbam încet în cerc, ținându-mi cu mâna stângă pantalonii, în stilul de acum caracteristic deținuților, deoarece rușii, ingenioși, ne dăduseră pantaloni fără nasturi sau măcar o bucată de sfoară, pornind de la presupunerea, nu lipsită de temei de altfel, că un om preocupat să își țină nădragii pe el va avea un handicap serios dacă încearcă să evadeze. M-am oprit auzind cum se deschide ușa și am rămas nemișcat lângă perete atunci când au intrat cei doi gardieni. Unul dintre ei stătea chiar lângă ușa, iar celălalt a făcut doi sau trei pași înăuntru.

— Vino, a spus. Mișcă-te.

Această zi – în care se împlineau douăsprezece luni de când fusesem arestat la Pinsk, la 19 noiembrie 1939 – avea să fie importantă pentru mine. Urma să fiu escortat la proces, în fața Curții Supreme de Justiție sovietice. Aici, la Moscova, în timp ce îmi târam picioarele pe coridoarele înguste ale închisorii Lubianka flancat de cei doi gardieni, nu eram decât un om aproape lipsit de identitate, înfometat, îngrozitor de singur și care încerca să reziste în acel loc rece și umed și să treacă peste ostilitatea și bănuielile autorităților.

Exact cu un an în urmă, când membrii poliției secrete sovietice dăduseră buzna în casa părinților mei din Pinsk, unde mama organizase o petrecere de bun-venit în cinstea mea, eu eram locotenentul Rawicz din cavaleria poloneză, aveam douăzeci și patru de ani, eram zvelt și inteligent, purtam o uniformă bine croită, pantalonii de călărie și eram încălțat cu cizme lustruite. Condiția mea actuală era un omagiu adus brutalității fără sfârșit și rafinamentului anchetatorilor NKVD (poliția secretă sovietică) din Minsk și Harkov. Prin durere, mizerie și degradare, ei încercau să transforme un bărbat într-un animal care cerșește îndurare.

Aerul a devenit și mai rece de îndată ce am mai cotit o dată pe coridor, am mai coborât niște trepte și am intrat într-o curte pietruită. Mi-am tras pantalonii în sus și am grăbit pasul pentru a ajunge din urmă gardienii, care nu scosese niciun cuvânt de când părăsisem celula. După ce am ajuns în partea cealaltă a curții, ne-am oprit în fața unei uși masive. Unul dintre ei m-a tras înapoi apucându-mă de bluza ponosită care, împreună cu pantalonii, forma costumul meu de deținut. Au înaintat în timp ce ușa se deschidea și m-au aruncat în brațele altor doi bărbați îmbrăcați în uniformă care au început imediat să mă pipăie căutând arme ascunse. În continuare nimeni nu a scos niciun cuvânt. Am fost escortat în fața altei uși din acea clădire. Aceasta s-a deschis parcă la un semnal secret și am fost împins înăuntru. Ușa era încadrată de niște draperii, iar eu am fost îmbrâncit prin acestea. Ușa s-a închis în spatele meu. Doi gardieni, alții de data aceasta, s-au așezat în spatele meu și au început să mă privească atent.

Camera era mare și călduroasă. Pereții erau zugrăviți în alb. Chiar în mijlocul încăperii se afla o masă lungă de lemn. De fapt, în afară de această piesă de mobilier, camera era goală. De cealaltă parte a mesei se aflau vreo cincisprezece oameni, dintre care zece erau îmbrăcați în uniformele albastre ale NKVD, iar restul în haine civile. Erau relaxați, vorbeau, râdeau, gesticulau și fumau. Niciunul dintre ei nu s-a sinchisit să se uite la mine.

După circa zece minute, mi-am mișcat picioarele încălțate în pantofi de pânză (aveau găuri pentru șireturi, dar nu și șireturi) pe parchetul proaspăt lustruit, întrebându-mă dacă nu cumva s-a făcut o greșală. „Cineva a făcut o gafă”, mi-am spus. Până la urmă, eu nici măcar nu ar fi trebuit să mă aflu acolo. După aceea, un căpitan NKVD le-a comandat gardienilor „Pe loc repaus”. I-am auzit pocnind din călcâie în spatele meu.

Stăteam acolo, încercând să nu par agitat, și mă uitam în jur. Mi-am dat seama, cu surpriză, că era pentru prima dată în aceste luni istovitoare când mă bucuram cât de cât de o experiență nouă. Totul era foarte curat. Atmosfera era prietenoasă. Aproape că simțeam cum intru în contact cu lumea din afara închisorii. Câțiva oameni au ieșit și au intrat în această încăpere, au râs și au discutat cu cei aflați la masă, care își sprijineau coatele pe minunata față de masă din pluș roșu. Cineva l-a întrebat pe un maior NKVD când pleacă în concediu. Am auzit chiar și discuții joviale despre familia altcuiva. Un bărbat îmbrăcat într-un costum gri impecabil, în stil occidental, arăta ca un diplomat de succes. Toată lumea părea că are ceva să-i spună. Îl strigau Mișa, iar eu aveam să mi-l amintesc mult timp de acum încolo. De fapt, nu aveam să îl uit niciodată.

Pe peretele din fața mea, cel din spatele mesei, se afla stema Uniunii Sovietice, confecționată din ipsos și frumos colorată. De o parte și de alta a ei se găseau portretele conducătorilor ruși, iar deasupra lor trona profilul sever al lui Stalin. Aveam ocazia acum să mă uit mai atent în jur. Nimeni nu se ocupa de mine. Am schimbat mâna cu care îmi țineam pantalonii. Am observat că în această cameră erau trei intrări acoperite de draperii. Pe masa cea lungă exista un singur telefon. Chiar în centrul mesei, pe un cadru din alabastru sau marmură, se aflau un suport de stilouri demodat în formă de ancoră cu două vase încrucișate și o călimară cu cerneală.

În tot acest timp, conversația banală îmi răsuna în urechi, mie, cel căruia nu îi mai fusese adresat cu prietenie niciun cuvânt de un

an de zile, cel care se adâncise din ce în ce mai mult în depresie din cauza ordinului de tăcere deplină aplicat în închisoare. Tocmai de aceea, ziua mi s-a părut memorabilă.

Stăteam acolo, îmbrăcat în uniforma mea de pușcăriaș murdară și lipsită de formă, și nici nu îmi dădeam seama de discrepanța imensă dintre mine și toți acei ruși îmbrăcați la patru ace și plini de viață. Mândria ofițerului de cavalerie polonez fusese primul lucru pe care îl distruseseră în urmă cu zece luni, la Minsk. Se întâmplase exact înainte de primul interogatoriu la care fusesem supus. Ofițerii ruși se învăteau în jurul meu rânjind, în timp ce eu eram obligat să mă dezbrac de uniformă, de cămașa mea fină și să îmi dau jos cizmele, șosetele și lenjeria. Stăteam acolo, în fața lor, lipsit de demnitate, rușinat până în măduva oaselor, știind plin de teamă că acesta avea să fie începutul tuturor nenorocirilor care urmau să se abată asupra mea. După ce m-au analizat atent și au râs, s-au întors cu spatele la mine. Abia atunci, după o lungă perioadă de timp, mi-au fost aruncați pantalonii și *rubaska*, cămașa rusească. După ce am tras pe mine acei pantaloni blestemați, pe care îi uram din suflet, am auzit pentru prima dată chestionarul care avea să devină centrul vieții mele din pușcărie.

Numele? Vârsta? Data nașterii? Locul nașterii? Numele părinților? Naționalitatea lor? Ocupația tatălui? Numele de fată al mamei? Naționalitatea ei? Întrebările erau întotdeauna aceleași. Ele mi-au fost puse la început în aceeași ordine în care erau trecute și pe documentele investigatorilor. La primele interogatorii a fost chiar plăcut. Îmi dădeau cafea și nu păreau să realizeze lipsa de îndemănare cu care țineam cana cu singura mea mână liberă. Unul dintre ei mi-a oferit la un moment dat o țigară și s-a întors politicos către mine pentru a mi-o aprinde, văzând că îmi este destul de greu să fac asta cu o singură mână.

Apoi au venit celelalte întrebări. Cele periculoase.

— Unde te afli pe 2 august 1939?

— Eram ofițer în armata poloneză, care fusese mobilizată și trimisă la granița de vest pentru a se opune unui posibil atac german, am spus.

— Dar, ziceau ei, cunoșteai estul Poloniei foarte bine. Familia ta locuia la Pinsk. Chiar lângă granița Poloniei cu Uniunea Sovietică, nu-i așa? Era destul de simplu pentru un tânăr educat ca tine să treacă dincolo, nu?

Negam cu vehemență acest lucru, încercând să îmi șterg din minte toate acele momente când, adolescent fiind, mergeam în satele rusești aflate chiar dincolo de graniță. După aceea, doi dintre ei începeau să alterneze întrebările pe care mi le puneau din ce în ce mai repede. Îmi ziceau câteva nume de sate rusești aflate la graniță.

— Știi locul X sau Y? Cu siguranță l-ai cunoscut pe omul acesta. Știm că ai făcut-o. Știm ce s-a întâmplat între voi. Ai lucrat pentru *Dwojka* (serviciul secret al armatei poloneze)?

— Vorbești limba rusă fluent?

— Da, mama mea este rusoaică.

— Te-a învățat limba rusă?

— Da, de când eram mic copil.

— Cu siguranță cei de la *Dwojka* erau încântați să aibă printre ei un ofițer polonez care vorbea bine rusa și putea să spioneze pentru ei, nu-i așa?

— Nu. Am fost ofițer de cavalerie. Am luptat în vest, nu în est.

Apoi venea fraza de încheiere. La acest prim interogatoriu a fost spusă într-o manieră prietenească. Mi-a fost pus în față un document și mi s-a așezat în mână un stilou.

— Acesta, a spus zâmbind maiorul NKVD, este chestionarul la care tocmai ai răspuns. Semnează aici și nu te vom mai deranja.

Nu am semnat. Am spus că nu puteam semna un document al cărui conținut îmi era necunoscut. Maiorul a rânjit și a dat din umeri.

— *Vei semna, știi – într-o zi o vei face. Îmi pare rău că nu vrei să o faci acum. Foarte, foarte, foarte rău.*

Așa a început războiul nervilor dintre Slavomir Rawicz și agenții NKVD. Mi-am dat seama destul de repede că nu dețineau nicio informație incriminatoare referitoare la mine. Ei știau numai ce era scris în dosarul meu militar și ce mai reușiseră să afle la Pinsk despre trecutul familiei mele. Acuzațiile lor se bazau în totalitate pe convingerea că toți polonezii aparținând claselor mijlocie și superioară care locuiau la granița cu Uniunea Sovietică erau spioni, oameni care încercau pe ascuns să amâne ziua eliberării sovietice. Nu cunoșteam niciunul dintre locurile menționate de ei, niciunul dintre oamenii despre care ei spuneau că-mi erau aliați. Au existat momente în care am dorit atât de mult să scap de tortura aceea fizică și sufletească încât aș fi fost dispus să mărturisesc că îi cunosc pe toți acei străini de care îmi vorbeau. Dar nu am făcut-o. Simțeam că recunoașterea unui astfel de lucru mi-ar fi fost fatală.

Marea închisoare cu ziduri de piatră de la Harkov și-a deschis porțile pentru mine în aprilie 1940. Chiar dacă eram obișnuit cât de cât cu tratamentul riguros la care fusesem supus la Minsk, eram departe de a fi pregătit pentru ororile de la Harkov. Aici activa un maior NKVD genial și fenomenal, poreclit Taurul. Cântărea aproximativ 100 de kilograme. A avea părul roșu, care îi creștea pe cap, piept și pe brațele uriașe. A avea un corp lung și puternic, picioare scurte și robuste și brațe lungi și grele. Capul lui, cu o față congestionată, se sprijinea pe un gât gros. Își luase foarte în serios slujba de investigator-șef. Îi ura din suflet pe deținuții care refuzau să capituleze. Și cu siguranță mă ura și pe mine. Și, chiar și acum, dacă aș putea, l-aș ucide fără să clipesc.

Taurul era ceva special chiar și pentru NKVD. Își conducea interogatoriile ca un chirurg eminent, demonstrându-și întotdeauna abilitățile în fața ofițerilor mai tineri, care se strângeau în jurul lui precum studenții de la medicină în sala de operație. Metodele folosite de el erau, cu siguranță, ingenioase. Procesul de distrugere psihică a deținuților dificili începea în *kiška*, o celulă ca un horn, în care intra un singur om și în care puteai ajunge numai coborând aproximativ jumătate de metru. Înăuntru nu putea sta decât o singură persoană. Pereții rotunzi te făceau să te simți ca și cum ai fi închis într-un coșciug de piatră. La 10 metri deasupra podelei exista un geam mic, prin care pătrundea o lumină difuză. Ușa se deschidea numai pentru a-i permite unui deținut să fie dus la întâlnirea cu Taurul. Excretam din picioare și stăteam în propria mizerie. *Kiška* nu era niciodată curățată, iar eu mi-am petrecut șase luni într-o asemenea celulă la Harkov. Înainte de fiecare întâlnire cu Taurul, eram dus la „dușuri” – o cameră micuță dotată cu o pompă. Nu exista nimic altceva. Nici măcar săpun nu era acolo. Trebuia să mă dezbrac și să dau cu apa rece peste haine, să le frec bine, să le storc și apoi să mă îmbrac din nou, lăsându-le să se usuce pe mine.

Întrebările erau întotdeauna aceleași. Proveneau din același teanc de documente care mergeau cu mine din închisoare în închisoare. Dar Taurul, spre deosebire de ceilalți, era foarte hotărât să obțină semnătura mea. Înjura cu o fluență și o patimă nemaipomenită. Își pierdea des cumpătul. Într-o zi, după ore întregi în care mă amenințase și țipase la mine, și-a scos arma din dotare. Cu ochii strălucitori și cu venele umflate pe gât, s-a apropiat de mine și mi-a lipit țeava pistolului de tâmplă. A rămas așa aproximativ 30 de secunde, timp în care eu am așteptat nemișcat și cu ochii închiși. După aceea, s-a dat puțin în spate și m-a lovit cu patul pistolului în falca dreaptă. Mi-a rupt toți dinții de pe partea aceea. Ziua următoare, cu fața umflată și cu gura încă sfâșiată și sângerândă,

LIBRIS We know books
m-am întâlnit din nou cu el, Zâmbea. Ceata de admiratori se uita cu interes la ceea ce făcuse.

— Pari strâmb, mi-a zis.

Și m-a lovit cu patul pistolului și în partea cealaltă. Mi-a rupt dinții și de data aceasta.

— Asta ar trebui să îți îndrepte fața, a spus.

Apoi a venit ziua în care mi-a ras părul de pe creștetul capului pe o porțiune de dimensiunea unei monede. Am fost interogat patruzeci și opt de ore, timp în care am stat cu fundul pe marginea unui scaun, iar soldații ruși mi-au lovit capul cu degetul o dată la două secunde exact în locul în care fusesem ras mai devreme. Taurul răcnea la mine punându-mi întrebări, se uita cu plăcere la spectacolul grotesc și făcea presiuni asupra mea să semnez acel document blestemat.

După interogatoriu am fost dus înapoi în *kiška*, unde am rămas pentru multe ore îngrozitoare pe jumătate adormit, înconjurat de propria mizerie. Aleseseră o denumire potrivită pentru celulă – *kiška* – care în traducere înseamnă „intestin” sau „maț”. Imediat ce mi-am revenit – după am reușit să-mi îndoii din nou genunchii oboșiți și să mă ridic –, am început să mă gândesc obsesiv la Taur. El era centrul universului meu. O dată sau de două ori s-a întâmplat ca un gardian să îmi întindă printre gratii o țigară aprinsă. Acestea au fost singurele gesturi de omenie de care am avut parte la Harkov. Nu am putut să fac altceva decât să plâng în semn de recunoștință.

Au existat momente în care am fost convins că aveam să îmi petrec tot restul vieții acolo. Taurul părea pregătit să mă chinuiască o eternitate. Ochii mei lăcrimau întruna după lungile interogatorii în care îmi era pusă în față o lumină puternică. Legat de o bancă îngustă, eram obligat să privesc în lumină în timp ce el se plimba în jurul meu în semiîntineric, punând întrebări și trimițându-mă în iadul rezervat spionilor polonezi vicleni și ticăloși și oricărui alt dușman al Uniunii Sovietice. Exista ceva obscen în toată această

energie și forță brută a lui. Când ochii mei oboșiți au început să se închidă, mi i-a ținut deschiși cu ajutorul unor bețișoare. Metoda de tortură cu picătura de apă care cădea constant era una dintre preferatele lui. Dintr-un vas aflat deasupra mea o picătură de apă rece ca gheața cădea în capul meu exact în același loc, la intervale regulate de timp, ore întregi.

Ziua și noaptea nu mai existau pentru mine. Taurul ordona să fiu adus când avea el chef, indiferent dacă era miezul nopții, dimineața devreme sau orice altă oră din zi. Întotdeauna aveam o curiozitate bolnavă în a ghici ce gânduri mai avea cu mine. Gardienii mă conduceau pe coridoare, deschideau ușa și mă împingeau înăuntru. Taurul mă aștepta acolo împreună cu șase ucenici de-ai lui de la NKVD. Ei formau un fel de linie, câte trei de fiecare parte, iar la mijloc, câțiva pași mai în spate, se afla capul răutăților. A trebuit să trec printre ei pentru a ajunge la el. Nu s-a rostit niciun cuvânt. O lovitură puternică deasupra urechii mi-a zguduit tot corpul, dintr-o parte în alta. M-au bătut fără milă. Au dat cu picioarele în mine până am căzut, iar când totul s-a terminat și nu am mai fost în stare să mă ridic, Taurul a venit la mine și mi-a aplicat o lovitură paralizantă în coaste. După aceea, m-au ridicat și m-au așezat pe același scaun vechi, iar interogatoriul a continuat, în timp ce documentul pe care trebuia să-l semnez îmi era fluturat prin fața ochilor. Ba chiar mi-au aruncat și un stilou.

Câteodată îi spuneam:

— Lasă-mă să citesc documentul. Nu te poți aștepta să semnez ceva ce nu am citit.

Dar nu m-a lăsat niciodată să fac asta. Degetul lui gros îmi indica întotdeauna spațiul gol în care trebuia să mă iscălesc.

— Tot ce trebuie să faci este să-ți treci numele aici și te vom lăsa în pace.

— Vrei o țigară? m-a întrebat la un moment dat. Și a aprins una pentru el și una pentru mine. Apoi a venit foarte încet către mine